

Aleksandra Muraj, Narodna nošnja otoka Zlarina, Priručnik za rekonstrukciju nošnje, Hrvatski sabor kulture, Zagreb 2003., 73 str. (Biblioteka Hrvatske narodne nošnje)

Vodeći priručnički niz hrvatske folklorističke scene autorskim zalaganjem dr.sc. Aleksandre Muraj i s pripomoći lokalnih folklorista dobio je i prvu prinovu s područja Šibensko-kninske županije. Priručnik se sastoji od urednikova predgovora, pregleda prostornih i kulturno-povijesnih obilježja (sa zemljovidima), uvida u zlarinsko tekstilno rukotvorstvo, općeg osvrta na zlarinsku nošnju te opisa i rekon-

strukcijskih uputa napose za žensku i za mušku nošnju. Tekst priručnika okončava uputom za održavanje nošnje, popisom navođene literature i zasebnog odlomka dr.sc. Stjepana Sremca "Ukratko o plesovima i plesanju na otoku Zlarinu". Od 49. stranice slijedi engleski prijevod teksta te popis fotografija, likovne ilustracije i table.

Zlarinsko izdanje *Hrvatskih narodnih nošnji* praktičan je odvjetak istaknute analize lokalne nošnje i povijesne kulture odijevanja na ovom otoku, učinjenom u sklopu sveobuhvatnog etnološko-povijesnog projekta zagrebačkog Instituta za etnologiju i folkloristiku iz 1975. i 1976. godine, zaključenog tematom časopisa *Narodna umjetnost* iz 1981. godine (str. 159.-220.), te posebnim izdanjem *Povijest i tradicije otoka Zlarina* iz 1982. (str. 471.-532. i pripadno rukotvorstvo na str. 619.-625.). Premda se obzor i raščlamba prvotnog autoričinog prinosa ne mogu sravniti s ovim izdanjem, njihova se ciljajana čitateljstva razlikuju. One koje će zanimati teorijske detaljnosti pristupa folklornom gradivu i detalji vrela posegnut će za ranijim, voluminoznim zlarinskim sveskom, dok se čitateljstvo priručničkog niza *Hrvatske narodne nošnje* prije svega krije u folklornim izvođačima i lokalnim zainteresiranim.

Hrvatske narodne nošnje već su otprilike donosile rekonstrukcijske naputke za sredine bliske gradskima, ili pak iz samih gradskih dijelova, a odskora pozornost posvećuju i otocima. Namaknute spoznaje, folklorno gradivo i kompleksnosti sredina unaprijedile su priručnički standard, tako da on u posljednjim otočnim izdanjima (Pag, Zlarin) donosi i pregledni dio o lokalnom narodnom plesanju. Složenost kulturnopovijesnih zbivanja i naslojene folklorne baštine na otoku, koji je najpoznatiji po koraljarskom rezultatu sredozemne interakcije, pod autoričinim je perom dobila doličan medij k širokom čitateljstvu u domovini i iseljeništvu. Blizinu kopna i raspoloživost udaljenijih pomorskih veza u tekstu i ilustracijama prepoznat ćemo u navođenim suvrsticama nošnje, nekih ukorijenjenih u navadama samodostatnih lokalnih gospodarstava, a drugih pak u procesima razmjene s bliskim i dohvatnim sredinama. U tom rasponu pratimo izlaganje cjeline i dijelova običajnog zlarinskog odijevanja od različitih tekstila do ukrasa i nakita. Autoričino umjesno razvrstavanje tekstila i krojeva prema njihovu povijesnom slijedu i receptivnim utjecajima pomaže nam pojmiti krajnji učinak priručnika, odjevni inventar folklorne skupine, ne kao jednolično kostimiranu trupu već prije kao zbroj društvenih i povijesnih raznovrsnosti odraženih u nošnji.

Zlarinski je priručnik tipološki vrijedan jer donosi rekonstrukcijski primjenljiv prikaz eponimne ženske nošnje "zlarinskog tipa" (A. Koludrović). Susjednu distinktivnu varijantu porameničnih i prslučnih krojeva ženske suknje možemo uočiti na obali bliže srednjodalmatinskim gradićima, a drugu u nasuprotnom kraju litorala, počevši s Murterom, gdje je ženska nošnja obilježena natprsnom aplikacijom često zvanom *zalistavac*. Poramenični kroj suknje lokalnu nošnju najjasnije odjeljuje od zalednih, prslučnih oblika. Lokalni relikti bijelog *fuštana* i porubnog zrnčanog uresa *očenašića* priručničkim su naputcima vjerojatno spašeni od zaborava, pri čemu bi aktivniji pristup mjesnih udruga preostalim nositeljicama ovakvih rukotvornih umijeća morao postati važnijim. U priručničkom su materijalu primjereno istaknute i prisutnosti gradskih uresnih zanata i lokalnog ukrasnog koraljarskog obrta. Rekonstrukcija muške nošnje smjeliji je pothvat

utemeljen manje na predmetima i dokumentaciji, a više na analogiji, čemu se u priručničkom rasporedu ne može zamjeriti. Kao primjereno polazište u rekonstrukciji muške nošnje ponuđene su likovne ilustracije.

Zlarinskim sveskom nam knjižni niz *Hrvatske narodne nošnje* potvrđuje ustrajavanje u postavljenom standardu, koji u naše doba već postaje i deklariranom osnovicom kodificiranih lokalnih nošnji i polazištem za uspostavljanje konzervatorskog statusa kulturnog dobra (primjer Paga). S druge strane, koncept se i osvježava novim dodacima. Tom trendu bi valjalo poželjeti i napredak, napose u doba računalno upravljanih vezilačkih i tkalačkih postupaka kućnog rukotvorstva.

Jadran KALE

Renomirani izdavač Blackwell Publishing prije nekoliko je godina pokrenuo niz izdanja Blackwell Manifestos. U njoj objavljuje djela koja se bave kulturološki važnim konceptima i temama. Razumljivo je da je u toj ediciji objavljen i rad Johna Storeya, znanstvenika koji je zadnjih desetak godina objavio više kulturalnih studija. Storey je danas jedno od najvažnijih imena na tome području.

John Storey, *Inventing popular culture, From folklore to globalization*, Blackwell Pub., Malden MA 2003., 148 str.

U osam poglavlja knjige *Inventing Popular Culture* Storey koncept popularne kulture uspoređuje s konceptima narodne (folk) kulture, masovne kulture, "drugog", visoke kulture, "arenom hegemonije", postmodernom kulturom, "korijenima" i "pravcima" kulturnih identiteta, popularne ili masovne umjetnosti te globalnom kulturom.

U predgovoru autor donosi vrlo općenitu definiciju kulture prema kojoj je kultura "sve što je mišljeno i rečeno" (str. ix). Kultura je ono i kako "živimo prirodu" s vlastitom biologijom. U svijetu punom takvih "beznadno uključivih koncepata" kultura je aktivan proces, u njoj značenja nisu fiksna i konačna ili istinita, ona su otvorena promjenama odnosa i moći. Nije pitanje što je istina ili laž, pitanje je što se "računa" kao istina (str. x). Storey, poput Rogera Chartiera, zagovara koncept popularne kulture kao koncept koji su "izumili" intelektualci.

U prvom poglavlju, "Popularna kultura kao narodna (folk) kultura", autor donosi dvije osnovne definicije narodne kulture koje se pojavljuju krajem 18. stoljeća: prva kaže da je narodna kultura kvazimitska seoska "narodna kultura", dok druga definicija govori o degradiranoj masovnoj kulturi nove gradske radničke klase. "Otkriće" narodne kulture je integralni dio rastućeg europskog nacionalizma. Za Herdera je narodno pjesništvo ono pjesništvo koje je zadržalo moralne i civilizacijske funkcije prije "pada" u industrijalizaciju i urbanizaciju. Slična je "priča" i sa braćom Grimm i njihovim vjerovanjem u važnost narodnih bajki.

U poglavlju "Popularna kultura kao masovna kultura" Storey citira Matthewa Arnolda kao autora koji je za popularnu kulturu uveo naziv masovna kultura. Čuvena je Arnoldova definicija kulture kao "najbolje što je mišljeno i rečeno" (str.16) koju Storey parafrazira i proširuje već u uvodnom dijelu knjige. Adorno i Horkheimer su stvorili termin "industrija kulture" kao rezultat masovne kulture (str. 27).

Treće poglavlje pod nazivom "Popularna kultura kao 'drugo' visoke kulture" razmatra pojavu visoke kulture krajem 19. stoljeća kao rezultata stvaranja elitnih društvenih skupina i razvoja modernizma. Storey opisuje primjer Shakespeareova djela koje je u 19. stoljeću bilo dio pučkog kazališta da bi krajem stoljeća bilo preoblikovano u teatar za elitu. Slično je prošao i žanr opere: od zabave za svakoga do elitne zabave viših klasa koje dobivaju i zgrade namijenjene samo za opere. Princip na kojem se temelji modernizam je